

ÀLBUM JOAQUIM MOLAS

Edició a càrrec de Manuel Llanas
i Llorenç Soldevila

- » L'Ajuntament de Barcelona publica *Àlbum. Joaquim Molas*, amb edició a càrrec de Manuel Llanas i Llorenç Soldevila, un llibre sobre un dels crítics i historiadors literaris més excepcional del nostre país, i que té per objectiu donar a conèixer la personalitat, la tasca i la trajectòria del reconegut com a "Mestre" per més d'una generació.
- » L'àmplia selecció de documents, molts dels quals son desconeguts o inèdits, i complementat amb una selecció de fotografies de la seva col·lecció particular, segueixen la seva biografia i posen en relleu les seves vivències i el seu pensament.
- » També s'hi inclou una mostra de correspondència mantinguda per Joaquim Molas amb escriptors com ara J.V. Foix, Llorenç Villalonga, Mercè Rodoreda o Salvador Espriu.
- » Dilluns, 4 d'abril, a les 18h tindrà lloc la **presentació del llibre al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona**. A l'acte, presidit per Jordi Martí, regidor de la Presidència i sisè tinent d'alcaldia, hi participaran Manuel Llanas i Llorenç Soldevila, els autors; Manuel Jorba, catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona; Maria Àngels Verdaguer, professora de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya, i el periodista Xavier Graset que exercirà de moderador.

Cal confirmar l'assistència al correu barcelonallibres@bcn.cat

L'Ajuntament de Barcelona publica *Àlbum Joaquim Molas*, una visió polièdrica i documentada d'un crític i historiador literari excepcional, d'una gran influència i projecció. Per mitjà d'iniciatives editorials o de l'activitat docent (als Estudis Universitaris Catalans, a la Universitat Autònoma de Barcelona i a la Universitat de Barcelona), Joaquim Molas (Barcelona, 1930-2015) va contribuir decisivament a formar diferents generacions d'estudiosos i crítics, sovint anomenats «moletes». En aquest sentit, un dels primers, Joan-Lluís Marfany, en el pròleg que encapçala el volum explica que, l'activitat formativa, Molas l'exercia «escrivint, sí, però també, i sobretot, instigant vocacions, promovent i orientant iniciatives, assessorant, aconsellant, animant i corregint, donant generosament el seu temps i les seves energies».

L'*Àlbum Joaquim Molas*, preparat per Manuel Llanas i Llorenç Soldevila, alterna textos i fotografies, molts dels quals desconeguts o inèdits i fruit d'una cerca sistemàtica en un heterogeni repertori de publicacions i de fons, públics i privats. Dels dotze capítols en què s'estructura, els sis primers ressegueixen i documenten la trajectòria biogràfica de Molas, dividida per etapes i complementada amb una cronologia. En els tres següents, els textos seus se centren, respectivament, en siluetes d'escriptors i amics (de Víctor Català a Montserrat Roig, passant per Carles Riba, J. V. Foix o Baltasar Porcel), en un recull de reflexions i sentències sobre temes variats (sobre la lectura, l'experiència d'escriure o l'actitud vital) i en un conjunt de comentaris sobre la ciutat de Barcelona. I en els tres darrers ja no és Molas qui parla: el desè recopila semblances del personatge a càrrec d'escriptors i amics; l'onzè incorpora una tria de la correspondència sostinguda amb escriptors com Llorenç Villalonga, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu o Joan Fuster; i el dotzè reproduïx una cinquantena de testimonis de deixebles, la majoria dels quals escrits per a aquesta ocasió. Tanca el volum una relació completa de tesis de llicenciatura i de doctorat dirigides per Joaquim Molas.

Amb paraules dels editors en la presentació, el llibre s'ha beneficiat del fet que «com en la seva tasca de crític i d'historiador de la literatura, Molas va consagrar molts esforços interpretatius a comprendre's ell mateix. A explicar-se, a intentar esbrinar d'on venia, a analitzar quines circumstàncies, quines vivències, quines lectures o quins personatges l'havien marcat». D'aquí que l'*Àlbum Joaquim Molas* constitueixi «una àmplia antologia biogràfica i temàtica, una mena de *Joaquim Molas par lui-même*.» I en relació amb les fotografies reproduïdes, tot seguit afegeixen que «distribuïdes pels capítols atenent a criteris de cronologia i de contingut, el gruix essencial prové del fons familiar, que s'ha pogut ampliar amb el concurs de particulars i d'alguns arxius.»

JOAQUIM MOLAS

Joaquim Molas prové de famílies menestrals i obreres de Barcelona i de l'àrea metropolitana. El seu pare, músic professional, va ser la persona que l'apropà per primer cop al món de la cultura.

A l'edat de sis anys esclata la Guerra, quan el seu pare és a Mallorca treballant, de gira musical, en un hotel. Molas pateix, com a testimoni directe, la transformació de la seva ciutat en un marc bèl·lic, i ha de presenciar la mort del seu germà provocada per les conseqüències dels bombardeigs.

Joaquim Molas inicia els seus estudis l'any 1937 al Grupo Escolar Ramon Llull, fent un parèntesi entre l'any 1939-1940, quan la família marxa una temporada amb el pare, a Mallorca.

L'any 1942, entra a l'Institut Balmes, i allà trobarà els seus primers "mestres", el professor Guillem Díaz-Plaja o Santiago Olives.

Entre els anys 1948 i 1953, Joaquim Molas cursa la carrera de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona. Allà començarà el seu activisme cultural col·laborant en diversos projectes, com la revista *Curial* o en antologies poètiques universitàries. També farà amistats importants com Antoni Comas o Albert Manent i coneixerà els que serien els seus primers mentors: Martí de Riquer, que li aportarà la seva visió romàntica de la literatura així com l'estudi del text literari, o Jaume Vicens Vives, que l'incorpora a la redacció de l'*Índice histórico español*, fet que li ensenyarà a obrir noves perspectives.

Assistirà també a cursos clandestins d'Estudis Universitaris Catalans, i en rebrà classes de Ferran Soldevila, Jordi Rubió i Balaguer, que el prepara per a l'estudi de la literatura dins del nou context polític i social. Per la seva banda, Josep M. de Casacuberta li ensenyarà l'edició filològica de textos.

Però serà la influència dels escriptors Carles Riba, J.V. Foix, Salvador Espriu i Joan Oliver que farà que Joaquim Molas triï la literatura i la crítica contemporània com el seu projecte de vida, tant professional com personal.

L'any 1959 es produeix un punt d'inflexió a la vida de Molas, i és que entra com a lector a la Universitat de Liverpool. Aquesta estada li permet conèixer noves maneres d'exercir la docència, i també viatjar a altres ciutats europees com Londres o París, allà podrà visitar llibreries, teatres, cinemes, és a dir se li obrirà un nou món. El 1961, quan torna a Barcelona, tot aquest enriquiment intel·lectual serà clau per la manera que tindrà d'exercir la docència. L'any 1965, en perdre les oposicions a la Universitat, ha de fer diverses col·laboracions per tal de guanyar-se la vida, com treballar en diferents publicacions. Aquest parèntesi a la seva carrera li provoca certa dispersió. Però també

li servirà per reflexionar sobre la funció del crític literari. Publica *Poesia catalana del segle xx*, juntament amb Josep Maria Castellet, i posa en marxa la col·lecció «Antologia Catalana».

A partir d'aquest fet, comença a penetrar el discurs de Molas sobre la renovació de la cultura catalana.

Joaquim Molas va ser guardonat l'any 2002 amb la medalla del Mèrit Cultural de l'Ajuntament de Barcelona, i el 2003 la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya. També va rebre el reconeixement al mèrit científic amb la medalla Narcís Monturiol. Va ser Premi Crítica Serra d'Or d'Estudis Literaris pel segon volum de l'*Obra crítica* i Soci d'honor de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

JOAQUIM MOLAS VIST PER JOAQUIM MOLAS

Sobre els orígens:

“Els meus avis, de classe obrera, vivien al barri del Poblet —actual Sagrada Família. Havien tingut algun contacte personal amb Gaudí. El meu avi, vidrier i afeccionat a la música, fou fundador de la cooperativa Economia Obrera. Orfe als set anys, va aprendre a llegir pel seu compte, Tenia dues o tres grans ambicions: escriure versos i el teatre. El meu pare fou músic i la tia tocava el piano. Ella es posà a treballar de modista, perquè havia mort l'avi, mentre el pare feia la carrera de mestre a la Normal i la de música al Conservatori, on rebé classes del mateix Enric Morera i arribà a president de la Federació de Sindicats de Músics. La biblioteca d'ells, que conservo en part, és força interessant perquè el pare buscava textos per posar-hi música i acostumava a comprar poesia. En canvi, l'avi era més afeccionat al teatre. A més, el pare comprava revistes com *Hèlix* i *L'Amic de les Arts*.”

Infància i joventut:

“La meva infància i joventut van estar molt determinades per les dones de la família — l'àvia, la tia i la mare—, en part perquè el meu pare, per motius de feina, passava moltes temporades fora de casa. L'ambient de casa era el d'un taller de modista, que era de la tia, que ajudava la meva mare, i en el qual hi va arribar a haver dues aprenentes. L'avi Molas havia procurat que els fills estudiessin música al conservatori, però els va dir que havien de tenir en paral·lel algun ofici: per això el meu pare va cursar la carrera de mestre, que no va acabar (..)”

Les conseqüències de la Guerra:

“Vaig despertar a la vida conscient amb la guerra, i els meus primers records, aïllats, però ben precisos, estan estretament lligats amb la catàstrofe... El meu pare era a Mallorca, a Formentor, treballant a l'hotel, el juliol del 36. Ell i la resta de l'orquestra, quatre o cinc homes més, es van poder amagar al poblet de Mancor, i d'allí sortiren, al

començament del 37, cap a Palma, provistos d'un carnet de carlí datat en temps de la República. Imagina't. Va treballar a Ciutat. Nosaltres, el gros de la família, vam viure aquí, a Montcada i a Mollet amb parents. Després de caure Barcelona vam passar a Palma."

La primera formació:

"Jo em formo, com tothom, durant els anys de batxillerat. Per raons òbvies, és a l'Institut Balmes on descobreixo la cultura, però també és al carrer, ni que aquesta sigui una altra cara de la cultura: els cromos, els còmics, el cine, les novel·les d'aventures, les de l'oest, etc. La meua revista era *Chicos* i, tot i que menys, *Flechas y Pelayos*. *Chicos* era més «progre» en relació a l'altra, que era l'oficial."

"Amb els llibres de casa i amb els que comprava al mercat, vaig començar a llegir. I a fer la descoberta de les primeres obres, incloses les de consum, com el Coyote o Edgar Wallace, que em van deixar marca i que, entre totes les possibles, em van dur a triar la carrera de Lletres."

Una Universitat a la postguerra:

"Els qui, al final dels anys quaranta, vam entrar a la Universitat de Barcelona, ens vam trobar amb un artefacte desarticulat i provincià que encara mostrava la pell viva de dues guerres i que, només de tant en tant, et donava el que, amb justícia, podies demanar-li. Vicens Vives, per exemple. O, dins el camp de la filologia romànica, Riquer i Badia."

L'escriptura:

"A poc a poc, em vaig adonar que l'escriptura és un ofici complex, difícil, feroçment competitiu. Una jugada, com solia dir Riba, a tot o res. I, doncs, només accessible a uns pocs, els «escollits». Un dia, com he dit moltes vegades, vaig llegir no en la versió catalana de Montoliu, sinó en l'original italià, la *Vita nuova*. Vaig quedar enlluernat. I vaig pensar que si no era capaç de fer no ja el mateix sinó alguna cosa equivalent més valia deixar d'escriure. Vaig veure que no n'era capaç. I vaig deixar d'escriure. En el fons, el joc, i el goig, de la «imitació», ni que sigui vagament original no passa de ser un joc, i un goig, «lícit», però «privat». I la literatura és, per damunt de tot, un joc, i un goig, «públic». Vull dir que no sols crema totes les energies d'una vida, sinó que, a més, demana que els resultats siguin competitiu."

Un canvi en la seva carrera:

"Vaig estudiar literatura medieval, però no em sentia satisfet, perquè els problemes que jo em plantejava eren els problemes del carrer i la literatura medieval no m'ajudava a resoldre'ls. Volia explicar-me què era jo, d'on venia i per què faig l'opció que faig lingüísticament i culturalment. Això ara és molt fàcil de dir, però en aquell moment no ho era. Vaig intentar anar buscant els orígens del que era jo i aquests orígens els trobo en el s. xix i principis del s. xx."

Sobre la crítica literària i el paper del crític:

“Crec que la crítica ha de tenir una doble funció: una de purament científica i una altra d’educadora, en els sentits d’informar i, sobretot, d’orientar.”

“D’altra banda, el crític, que treballa sobre el doll informe i canviant de l’actualitat, intenta de posar un mínim d’ordre que, a la vegada, sigui útil per a autors i lectors. Més concretament, nega la validesa d’unes obres i afirma amb la mateixa convicció la d’unes altres i, sobretot, tracta d’establir els graus de convergència o de divergència que ofereixen. [...]”

“Els crítics *tout court* es limiten a registrar d’una manera més o menys distanciada, és a dir, informativa, o més o menys lligada a uns models de creació, és a dir, parcial i formativa, la producció *in fieri*. Quan un preceptista o un crític estricte, tipus Eliot o Riba, opinen sobre el passat ho fan sempre en funció del present. És a dir: en termes de justificació o de programa.”

Debat sobre la cultura catalana:

[Conversa amb Porcel] “No recordes que un cop vam fer unes sessions a Vallvidrera on ens vam proposar discutir de tot i en acabar fer un llibre amb les conclusions? Hi érem Ferrater Mora, Joan Fuster, J. M. Castellet, tu i jo. [...] Vam fer un guió per anar xerrant i allò va durar dos dies. Les converses es van transcriure però el llibre no es va fer. Però jo ho tinc guardat. Tot se’n va anar a fer punyetes amb el maig del 68. Primer, tu vas entrar en una mena d’espiral rara. I el Castellet també. Vau ser dos molt tocats pel 68. Fuster i jo, però, no tant i Ferrater Mora no es va assabentar que hi havia hagut el maig del 68. [...] El llibre aquell es va quedar inèdit. I jo el tinc.”

A continuació oferim extractes de la correspondència entre Joaquim Molas i alguns dels escriptors

Extracte de la carta enviada de J.V. Foix a Joaquim Molas. El Port de la Selva, 23 d’agost de 1959

“Una mica tard, potser, caríssim Moles. No em plau pas gaire deixar les cartes arran de finestró perquè s’aïregin, ni dur-les a la butxaca perquè es rebreguin; però la vostra se la va emportar, defallent de calor, una dama maridada de Vilanova del Lot, al Carcassès, entre els fulls d’un romanç d’anticipació: «Parany sobre el Zarkass», de les edicions El Flum Negre, i me l’ha tornada fresca i flairejant. Bella madama, si no fos el nas, no pas camús, ans raçat i granellut, com el de Pascal!

Trobo molt bé el sumari establert pers als «Papers de Son Armadans» i no cal que us digui que m’esforçaré a enllestir el poema abans del 15. Ja vaig trametre a En Cahner un article per al número que l’escolania de «Germinabit» dedica al Mestre. I una carta llarga, llarga, a En Manent, l’Albert, sobre les sis estultícies que etziba o estufa, amb

guants monàstics, el caramot d'En Triadú, en el número de juny d'aquella publicació. No sé si heu vist com el seràfic cantonigrossenc basteix damunt una odiosa mentida una emperrucada llegenda; i com s'eixuga el cul amb brugueres pairals i estrasses benedictines."

Extracte de la carta escrita per Llorenç Vilallonga a Joaquim Molas. Palma, 20 de juny de 1965

Estimat amic:

Més serenat després de la carta d'ahir, he pensat que no es pot admetre el pròleg d'en Jaumet —suposant que l'enviàs abans del 30—.

Ho he pensat bé. Ell deia a tothom, àdhuc a mi, que el Sr. Bastardes li havia escrit acusant-li rebut del pròleg, si bé ningú ha vist aquesta carta. Darrerament, a més, des de que vostè vengué a Mallorca, han succeït coses massa escandaloses, a part dels embulls d'ara. La meva figura literària, prestigiada per Editorial 62, no guanyaria res d'esser prologada per un diguem, «indeseable». Ni l'Editorial tampoc.

Vostè li pot dir que l'autor es nega en rodó a admetre el pròleg, que per altra part ell no m'ha mostrat. I si no es vol molestar tant, pot esqueixar-lo quan el rebi —que me supòs no el rebrà. Sigui com sigui, aquest pròleg no el vull. Ha arribat l'hora de dir *prou*.

Lament haver hagut d'amoïnar-los a tots vostès amb aquest assumpte, tant més quant que jo vaig esser el que indicà en Jaumet. El fet d'atribuir al Sr. Bastardes una carta que no ha escrit és intolerable.

Extracte de la carta escrita per Joan Oliver, adreçada a Josep Maria Castellet i Joaquim Molas. Barcelona, 29 d'octubre de 1963

"Benvolguts Molas i Castellet:

Acabo de llegir la vostra antologia i m'ha semblat tan ben pensada i tan ben executada, que no he pogut estar-me —ja ho veieu— per dir-vos-ho per mitjà d'aquestes ratlles.

És segur que no existeix a Catalunya ni a Espanya una altra obra d'aquest gènere que s'hi pugui comparar ni de lluny. Constitueix realment un original i lluminós compendi d'història de la nostra poesia moderna, il·lustrat d'una manera ajustadíssima. És un cas insòlit d'estudi literari que serveix i s'acomoda amb extraordinària eficàcia a la matèria estudiada. La serveix i alhora l'enriqueix i la il·lumina. Poques vegades he llegit unes pàgines de crítica literària tan essencials, tan absolutament despullades d'elements adventicis, de qualsevol mena de retòrica més o menys disfressada. La vostra és una crítica pròpiament històrica, dinàmica, en moviment, que refà i representa amb rara lucidesa les etapes encara fresques d'una evolució que un hom havia pressentit i que

ara veu clarament revelades. La mateixa proximitat del procés feia molt difícil una síntesi semblant.

Voldria que un esforç tan afortunat i tan estranyament meritori —en una terra com la nostra on regnen la improvisació, el plagi, el frau i les meres aparences— us fos reconegut per la minoria conscient en pes. Sigui com sigui, crec que heu plantat una fita avançada, que esdevindrà un punt de referència i de partida, que amb una mica de sort pot assenyalar la primera victòria d'una nova concepció, d'una nova sensibilitat, d'un nou estil.”

Extracte de la carta escrita per Mercè Rodoreda a Joaquim Molas. Ginebra, 2 d'agost de 1965

“M'hauria de dir, més o menys, la data en què pensa publicar *Aloma*. Tot i que no crec gaire en les revisions d'una obra de joventut, perquè molt sovint en comptes de millorar-la l'esguerren, hi ha trossos en *Aloma* que fan angúnia de llegir. Hauré de mirar, també, els vint-i-dos contes. Treure alguns adjectius que no afegeixen res al text i suprimir quatre o cinc contes que no valen la pena. El recull de contes nou també l'hauré de mirar, i aquest em donarà més feina perquè n'hi ha uns quants que els hauré de tornar a escriure. Fora de *La Plaça del Diamant* i de *El carrer de les Camèlies*, tot em donarà molta feina. Em podria dir, aproximadament, el temps que tindrè per fer-la o el temps de què podré disposar?

Atentament. I molt agraïda,

M. Rodoreda

Extracte de la carta escrita per Mercè Rodoreda a Joaquim Molas. Romanyà de la Selva, 11 de gener de 1978

Sí, quan tornaré a Barcelona et faré signe per anar a sopar, però em passa que amb tantes èpoques de muntanya només tinc roba de muntanya i a sopar hi hauré d'anar amb roba de muntanya. Si et va bé...

Aquell conte de la noia del pomell de les camèlies és tan dolent que no es pot adobar o, com vaig dir-te, s'ha de fer nou. Tot són paraules, adjectius i més adjectius; ho neteges i no queda res. Jo el publicaria dient que és el conte més dolent que s'ha escrit al món i que es publica com a estrangera. Bé, ja miraré de fer-hi algun adob. Bé, encara que anem a sopar algun dia a la ciutat comtal, m'agradaria, quan tornaré de Ginebra, que vinguéssiu un dia a dinar amb la teva amiga i la Carme; farem un dinar de celebració de la tesi. Ja ens posarem d'acord.

Ara me'n vaig a tirar unes quantes pedres al gos; el tinc clavat de nassos al balcó esperant-me.

Amb tot l'afecte, i si no és massa tard amb molts desigs de Bon Any!

P. S. Ah!, i he d'enviar la *Plaça* en francès a un editor suec.

Carta de Salvador Espriu a Joaquim Molas. Barcelona, 5 de juliol del 1964

Estimat Molas,

Li envio aquesta llibreta, que conté la transcripció de «Letizia»,

«Mariàngela l'herbolària» i «Tres sorores», íntegres i posades al dia o almenys al meu gust d'ara. Espero que mai més no les hauré de retocar. No cal que li digui, però, que la perfecció és inabastable, una pura il·lusió de l'esperit, com diria en Pla, i que jo no soc un gramàtic. Corregeixi, per favor, qualsevol defecte o catxap de qualsevol ordre, fins de tipus material, que hi pugui notar. En rellegir-ho, he caçat i esmenat, per exemple, «destí» per «festí». És possible que m'hagin passat per alt unes altres errades semblants, podríem dir que d'«impremta». Li prego de voler-ho vigilar.

La llibreta queda de la seva absoluta propietat. Només m'atreviria a demanar-li que la cremés si per algun motiu s'embruta o s'espellifa massa o si corre el risc de caure en «mans indignes», a criteri de vostè: moltes gràcies d'avançada.

Extracte de la carta enviada per Baltasar Porcel a Joaquim Molas. 15, d'octubre del 1964.

En rigor, al principi la novel·la es deia *Els escorpins* —inclús, a varis números d'«El Club dels novel·listes» de fa uns tres anys hi apareix anunciada per publicar amb aquest nom—, però després li vaig canviar pel de *El gran vent*. I a Proa diu «Biblioteca a tot vent» i «Navego a tot vent». Un altre vent a la portada hauria estat fatal. A més, en Raimon ha donat vent a tot crist. I vaig tornar al títol d'*Els escorpins*.

Com veuràs, la novel·la és l'absoluta liquidació d'un tipus i d'una manera de pensar i d'ésser, espiritualista, moralista, religiós, dèbil, etc., i un abogar per la fortalesa de l'home. En fi...

Per a més informació i o materials:

<http://ajuntament.barcelona.cat/barcelonallibres/>

Laura Santaflorentina / Tel. 699061244 / E-mail: laurasantaflorentina@gmail.com